مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020
۱۱۱-۱۲۸
تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۴/۵ تاریخ پذیرش نهایی : ۱۳۹۹/۲/۱۰

بررسی رابطه‌ی طراحی منظر شهری و بهره برداری از خدمات فرهنگی–اجتماعی اکوسیستم در باغشهر ایرانی

مهدی حقیقت بین*– استادیار گروه معماری دانشگاه تربیت مدرس
بهزاد میرزایی یگانه – دانشجوی دکتری معماری منظر دانشگاه تربیت مدرس

چکیده

پارک ها به عنوان بخشی از فضاهای باز شهری مکانهایی هستند که میزان قابل‌توجهی از خدمات فرهنگی– اجتماعی اکوسیستم‌های شهری در این مکان‌ها ظهور می‌یابد و از این حیث قابل‌توجه هستند. در این مقاله ابتدا اهداف و عملکردهای پارک های شهری، نقش آنها در تأمین سلامت فیزیکی و روحی–روانی شهروندان و همچنین اهداف معماری منظر در پارک های امروزی درراستای افزایش بهره برداری از خدمات اکوسیستم بررسی شده است. از این رو و با کمک گرفتن از روش میدانی و با تکیه بر پرسش از نخبگان، به اولویت بندی خدمات اجتماعی–فرهنگی اکوسیستم براساس میزان اهمیت در طراحی پارک های شهری پرداخته شده است.
در ادامه، باغشهر ایرانی و چگونگی بهره برداری از خدمات اکوسیستم در آن معرفی و ضمن گونه شناسی باغ ها و فضاهای باز باغشهر ایرانی، ازطریق مصاحبه با نخبگان، خدمات فرهنگی–اجتماعی اکوسیستم در انواع مختلف فضاهای باز باغشهر ایرانی ارزش گذاری شده است. سپس با استفاده از منابع و اسناد تاریخی، باغشهر اصفهان در عهد صفویه به عنوان نمونه موردی به تفصیل بررسی شده است.
نتایج حاصل از این مقاله که با روش توصیفی–تحلیلی انجام گرفته، گویای چگونگی افزایش بهره برداری از خدمات اجتماعی–فرهنگی اکوسیستم در باغشهر ایرانی بواسطه استفاده از فضاهای باز و نیمه باز شهری و ابداع تجیر به عنوان عامل تقویت کننده نفوذپذیری کالبدی و بصری در منظرشهری می باشد.

کلید واژه: باغشهر، منظر شهری، خدمات فرهنگی اجتماعی اکوسیستم، تجیر، اصفهان.

* - نویسنده مسئول – email: haghighatbin@modares.ac.ir

Investigating in the Relationship between cityscape design and Utilization of Socio-Cultural Ecosystem Services in Iranian Garden City

Abstract
A significant amount of socio-cultural services of urban ecosystems emerge in parks, as part of urban open spaces. In this article at first, the goals and functions of urban parks have been studied and secondly their role in ensuring the physical and mental health of citizens and also the goals of landscape architecture in contemporary parks have been investigated to increase the use of ecosystem services. The field method and questions from the elites have been used for data collection. Ecosystem socio-cultural services are prioritized based on their importance in the design of urban parks.
In the following, the Iranian Garden City has introduced and explained the usage of ecosystem services in it. Different types of gardens and open spaces in Garden City have been evaluated in terms of socio-cultural services of the ecosystem through questions from elites. Then, Isfahan has been studied in detail by using historical sources and documents in the Safavid era.
The results of this article which have been done by descriptive-analytical method shows how socio-cultural services of ecosystem in Iranian Garden City increased by using open and semi-open urban spaces and inventing Tajir as a factor enhancing physical and visual permeability in the cityscape.
Key Words: Garden City, Cityscape, Socio and Cultural Services, Tajir, Isfahan

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

مقدمه

خدمات فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم از مهمترین مؤلفه های اثرگذار بر کیفیت پارک های شهری و پیامد آن اجتماع پذیر بودن فضاهای مذکور می باشد. چنین به نظر می رسد که این مهم در باغ های تاریخی ایرانی بخصوص باغشهرها، از جمله اصفهان از موضوعات مورد توجه بوده است. از اینرو اصلی ترین مسأله این تحقیق «میزان بهره برداری از خدمات فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم در فضاهای باز شهری معاصر و باغشهر ایرانی در مقایسه با یکدیگر» می باشد. سوال فرعی این تحقیق به دستیابی راهکاری جهت دوران معاصر می پردازد. « در مقایسه با دوران معاصر و بر اساس منابع تاریخی و با توجه به عملکرد و هویت باغشهر ایرانی، بهره برداری از کدامیک از انواع خدمات فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم در طراحی منظر و فضاهای بازشهری از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است؟».

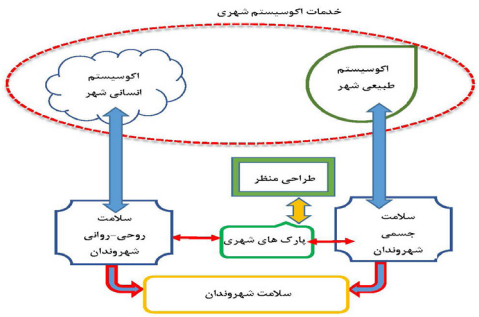
این پژوهش از نوع کیفی است و به روش توصیفی-تحلیلی انجامشده است. جمع‌آوری اطلاعات نیز به روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی(تهیه‌ی پرسشنامه و ارائه به متخصصین) می باشد. برای اولویت‌بندی خدمات فرهنگی اجتماعی اکوسیستم و به لحاظ اهمیت آن در پاسخگویی عملکردی و معنایی پارک های شهری و باغ های تاریخی و عدم وجود بسیاری از باغ های مذکور در حال حاضر، از ۲۳ نفر از متخصصین دانشگاهی معماری منظر (مدرسین معماری منظر و پژوهشگران) کمک گرفته شده و پاسخ های ایشان به سوالات پرسشنامه مبنای ارزشگذاری خدمات فرهنگی اکوسیستم در پارک های شهری و باغ های تاریخی قرار گرفته است(باتوجه به نوع تحقیق، تعداد افراد به روش تجربی انتخاب شده اند). در ارزشگذاری خدمات فرهنگی اکوسیستم در باغ های تاریخی از مقیاس لیکرت نیز جهت امتیازدهی استفاده شد و مقیاس امتیازدهی نیز باتوجه به موضوع ۴ درنظر گرفته شده است. تعیین روایی محتوایی پرسشنامه توسط دو نفر از استادان رشته معماری منظر تأیید شده است. از آزمون کرونباخ جهت تعیین پایایی پرسشنامه استفاده شد و ضریب کرونباخ(α) برابر با ۰/۸۴ بدست آمده که نشان دهنده پایایی درونی خوب پرسشنامه می باشد.

پارک های شهری

فضاهای سبز و باز شهری، بازماندگان طبیعت در شهر محسوب می شوند که در نتیجه توسعه بی رویه شهری، دچار تغییرات کمی و کیفی شده اند و این تحولات، آثار اکولوژیکی، اقتصادی و اجتماعی زیادی را به همراه داشته است(Jim, 2004, 96 - 116). پارک‌های شهری فضایی برای تأمین نیازهای شهروندان برای ارتباط با طبیعت و سلامتی فیزیکی و روانی آن‌ها است. برخی از الزامات برای نیاز به پارک‌ها در فضاهای شهری عبارتاند از:

- تقویت رابطه‌ی انسان شهرنشین با طبیعت
- کاهش آلودگی‌های آب، هوا و صدا
- ایجاد عرصه‌هایی برای گذران اوقات فراقت
- ایجاد عرصه‌هایی برای معرفی و حفاظت از تنوع زیستی
- ایجاد بسترهای مناسب برای کاستن فشارهای روحی و روانی و تنش‌های ناشی از زندگی در محیط‌های سخت شهری
- ایجاد گستره‌ای برای ارتقاء روابط شهروندی

اهداف طراحی پارک‌های شهری را می‌توان به دو دسته‌ی کلی تقسیم کرد:
۱- نیازهای طبیعی (نیازهایی که مستقیماً با ویژگی‌های فیزیکی محیط در ارتباط هستند) و ۲- نیازهای تعاملات انسانی (که نقش محیط در آن غیرمستقیم است). طراحی منظر نیز به‌صورت کلی به برآورده کردن دو نوع نیازهای فیزیولوژیک (بعد عینی) و نیازهای روانی (بعد ذهنی) انسان در فضاهای باز می‌پردازد؛ بنابراین، طراحی منظر در پارک‌های شهری، به دو دسته از نیازها که یکی به سلامت فیزیکی و دیگری به سلامتی ذهنی و احساسی مربوط می‌شود، توجه دارد.

نمودار ۱ ارتباط محدوده‌های موردمطالعه در این پژوهش. مأخذ: نگارنده

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

در منابع مختلف خدمات اکوسیستم به چهار دسته کلی شامل خدمات تنظیم‌کننده، تأمین‌کننده، فرهنگی- اجتماعی و پشتیبانی‌کننده تقسیم شده اند و حوزه‌ی تمرکز این تحقیق، خدمات فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم است که با تأثیر بر ابعاد فیزیکی و ذهنیِ سلامت انسان در پارک‌های شهری، با اهداف طراحیِ منظر در این فضاها مرتبط است(نمودار۱). بررسی چگونگی ارتباط بهره برداری از این خدمات در طراحی منظر باغشهر ایرانی و پارک های شهری معاصر از اهداف این تحقیق می باشد.

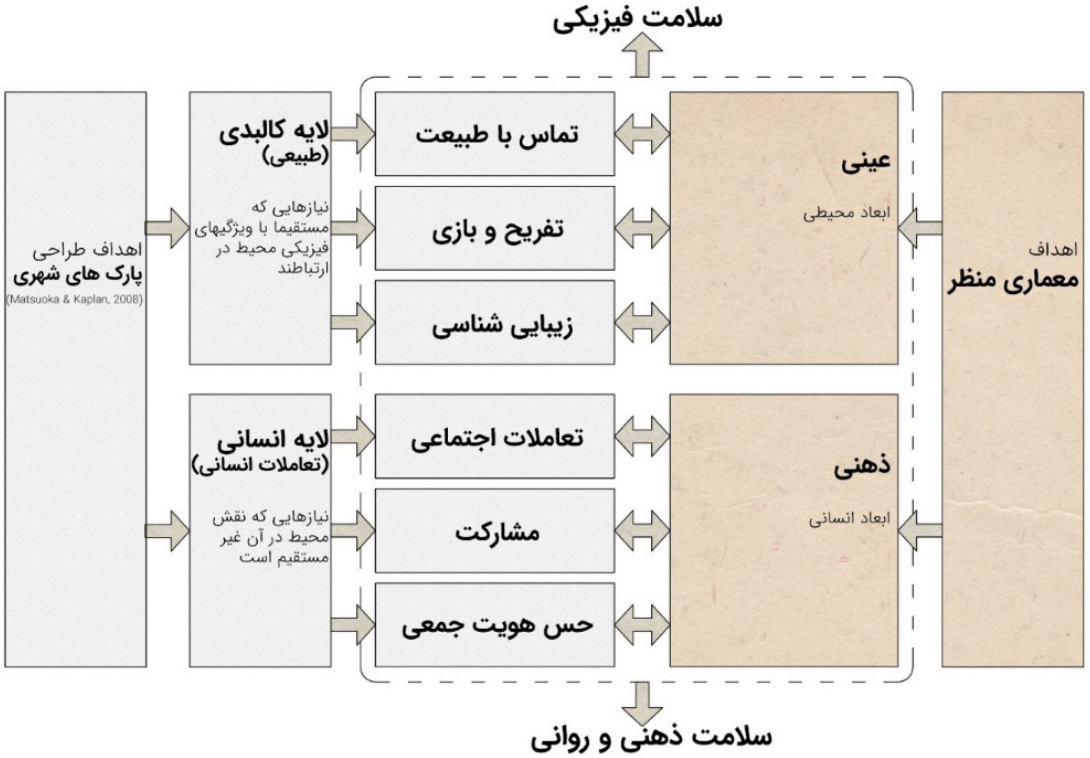
در این نوشتار پس از توضیح درباره ارتباط طراحی منظر و بهره برداری از خدمات اکوسیستم در پارک های شهری معاصر، چگونگی طراحی منظرشهری در باغشهر ایرانی و ارتباط آن با میزان بهره برداری از خدمات فرهنگی- اجتماعی اکوسیستم، از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و مرور ادبیات پیشین، موردمطالعه قرار می گیرد. در ادامه، به‌صورت مطالعه‌ی موردی، باغشهر اصفهان در عهد صفویه بررسی شده است.

طراحی منظر، خدمات اکوسیستم و پارک‌های شهری

هدف این بخش بررسی ارتباط طراحی منظر و عملکرد پارک‌های شهری با بهره برداری از خدمات اکوسیستم است. با مرور ادبیات موضوع، چنین به نظر می‌رسد که بین طراحی منظر و عملکرد پارک‌های شهری و میزان بهره برداری از خدمات اکوسیستم- به‌خصوص خدمات فرهنگی اجتماعی- ارتباطی مستقیم وجود دارد که در ادامه به تفصیل بررسی می شود.

۱- اهداف طراحی منظر و عملکرد پارک‌های شهری

بر اساس مطالعاتی که بر روی تحقیقات قبلی انجام‌شده است، اهداف طراحی پارک‌های شهری را می‌توان در دو دسته‌ی فراگیر تقسیم‌بندی کرد: ۱- نیازهای طبیعی (نیازهایی که مستقیماً با ویژگی‌های فیزیکی محیط در ارتباطاند) که به سه دسته‌ی تماس با طبیعت، سلایق زیبایی شناسانه و تفریح و تفرج دسته‌بندی‌شده

نمودار ۲ روابط اهداف پارک‌های شهری – بر اساس (Kaplan & Matsuoka, ۲۰۰۸)- و اهداف معماری منظر (بر اساس نیازهای عینی و ذهنی) مأخذ: نگارنده

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

است. ۲- نیازهای مرتبط با تعاملات انسانی (که نقش محیط در آن غیرمستقیم است) شامل سه بخش تعاملات اجتماعی، مشارکت شهروندان و حس هویت جمعی. این نیازها با سلامت احساسی، ذهنی و فیزیکی مردم در ارتباط است(Kaplan & Matsuoka, ۲۰۰۸: ۷-۱۹). فضاهای سبز شهری)پارکها و تفرجگاهها(به عنوان بخشی مهمی از ساختارمحیط زیستی شهر مطرح می باشند که نقش بسیار مهمی را در دنیای پر از آشوب امروزی شهرها دارند و در این بین توجه به شکلگیری و تنوع آنها و تداوم در بهبود عملکرد آنها نقش اساسی در کاهش اضطراب های روزافزون شهروندان در شهرها دارد (Byrne & sipe,2010: 2). ویژگی های فضای شهری موفق شامل لذت از فضا، خوانایی و هویت، آسایش و راحتی، اجتماع پذیری، تعادل اجتماعی، امنیت و ایمنی، عدالت، مقیاس انسانی، تنوع فعالیت، منظر زیبا و مناسب و کالبد مناسب دسترسی(فیزیکی و بصری) می باشد. (Carmona,2008;Gel,1987) کیفیت فضاهای شهری در شکلگیری تعاملات اجتماعی، تصویر ذهنی از شهر و ذهنیت بخشی به آن اهمیت بسزایی دارند. با توجه به این‌که معماری منظر، دارای ابعاد عینی- ذهنی است که با محیط و ذهن انسان مرتبط است، اهداف معماری منظر در طراحی پارک‌های شهری را می‌توان برآورده کردن بخشی از نیازهای ذهنی و عینی شهروندان در این محیط با اولویت تقویت تعاملات اجتماعی، ارتباط با طبیعت و زیبایی‌شناسی دانست. روابط مستقیم‌تر بین اهداف طراحی پارک‌های شهری و اهداف معماری منظر، در نمودار ۲ به تصویر کشیده شده است، با این توضیح که روابط غیرمستقیم دیگر بین این اهداف امکان‌پذیر است که در این نمودار به آن‌ها اشاره نشده است.

۲- طراحی منظر در پارک‌های شهری امروزی با تأکید بر ارتقای خدمات اکوسیستم طبیعی در محیط شهری

مطابق گزارش ارزیابی اکوسیستم هزاره، خدمات اکوسیستم- و یا منافعی که بشر از اکوسیستم‌ها به دست می‌آورد- به چهار دسته تقسیم‌شده است: خدمات تأمین‌کننده (استخراج مواد، غذا و منابع) خدمات تنظیم‌کننده (تعدیل اقلیم، هوا، آب و مخاطرات طبیعی)، خدمات فرهنگی- اجتماعی (منافع غیرمادی تأثیرگذار بر انسان) و خدمات پشتیبانی‌کننده (فرآیندها و عملکردهای بلندمدت و با ارتباط غیرمستقیم با انسان‌ها برای تولید سایر خدمات اکوسیستم). این خدمات، به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم برای بشر سودمند هستند. (Millennium-Assessment-Ecosystem, ۲۰۰۵, ۲۹) ازآنجاکه خدمات پشتیبانی‌کننده به‌صورت مستقیم با مردم در ارتباط نیست و به علت بلندمدت بودن متفاوت از سایر خدمات اکوسیستم است، در اینجا موردبررسی قرار نمی‌گیرد. خدمات تأمین‌کننده نیز بااینکه بواسطه تأمین منابع از مزایای اکوسیستم‌ها به صورت کلی هستند، به دلیل تمرکز این تحقیق بر اهداف انسانی پارک‌های شهری، در محدوده تعریف‌شده برای این تحقیق قرار نمی‌گیرند.

ارزش‌های اجتماعی-فرهنگی اکوسیستم و تنوع زیستی در محیط شهری	
ارزش‌های اجتماعی-فرهنگی	**توضیح**
ارزش‌های معنوی	در بسیاری از مکان‌ها، به‌ویژه در آن‌هایی که مردم مذاهبی دارند که به روح مکان باور دارد، اکوسیستم‌ها و تنوع زیستی عمیقاً باارزش‌های معنوی در هم بافته‌شده است.
حس مکان	پیوندهای احساسی و عاطفی بین مردم و سایت‌های اکولوژیکی، در تقویت حس مکان بسیار مؤثر است.
حس اجتماع‌پذیری	اکوسیستم‌ها عاملی جهت تقویت تمایل به ایجاد گروه و قدرت پیوند میان اجتماعات
انسجام اجتماعی	اکوسیستم‌ها و نگاه اکوسیستمی به‌عنوان منبعی برای تقویت انسجام اجتماعی، علایق مشترک و مشارکت همسایگی‌ها

جدول ۲ ارزش‌های فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم و تنوع زیستی در محیط شهری.
منبع: (Gómez-Baggethun et al., 2013)

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

خدمات اجتماعی-فرهنگی اکوسیستم مزایای غیر مادی مردم از اکوسیستم ها از طریق غنی سازی معنوی، رشد شناختی، انعکاس، تفریح و سرگرمی و تجربه زیبایی شناختی هستند. تأثیرگذاری بر تنوع فرهنگی، ارزش های معنوی و مذهبی، تأثیر بر سیستم های دانش بنیان(سنتی و غیر رسمی)، ارزش آموزشی، الهام، ارزش زیبایی، تأثیر بر روابط اجتماعی، ایجاد حس مکان، ارزش میراث فرهنگی، تفریح و اکوتوریسم از جمله این مزایا هستند(Synthesis Report, 2003,40) . گومز مجموعه‌ای از ارزش‌های مذکور را در محیط شهری معرفی کرده که در جدول ۲ دسته‌بندی‌شده‌اند. (Gómez-al et Baggethun, ۲۰۱۳,۱۸۷)

با توجه به جدول فوق و سایر مطالعات موجود، در این پژوهش خدمات فرهنگی اجتماعی اکوسیستم در پارک‌های شهری را - که در اکوسیستم‌ها به‌صورت عام و در پارک‌های شهری به‌صورت خاص بررسی‌شده‌اند- به این حوزه‌ها دسته‌بندی می‌کنیم: ۱- زیبایی‌شناسی ۲- آموزش (توسعه‌ی شناختی) ۳- معنویت و الهام‌بخشی ۴- اوقات فراغت ۵- حس مکان ۶- تعاملات اجتماعی(نمودار۳).

نمودار ۴- حوزه‌های خدمات اجتماعی-فرهنگی اکوسیستم- منبع: نگارنده

چگونگی ارتباط بین اهداف طراحی پارک‌های شهری و خدمات اکوسیستم را می‌توان مطابق نمودار ۴ بررسی کرد. چنین به نظر می رسد که همپوشانی بخشی از خدمات تنظیم کننده و خدمات فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم(نمودار۴) با اهداف طراحی پارک های شهری کاملا مشهود می باشد. درواقع پارک های شهری بایستی به نحوی طراحی شوند که قادر به ارائه خدمات اکوسیستمی حداکثری به شهروندان باشند.

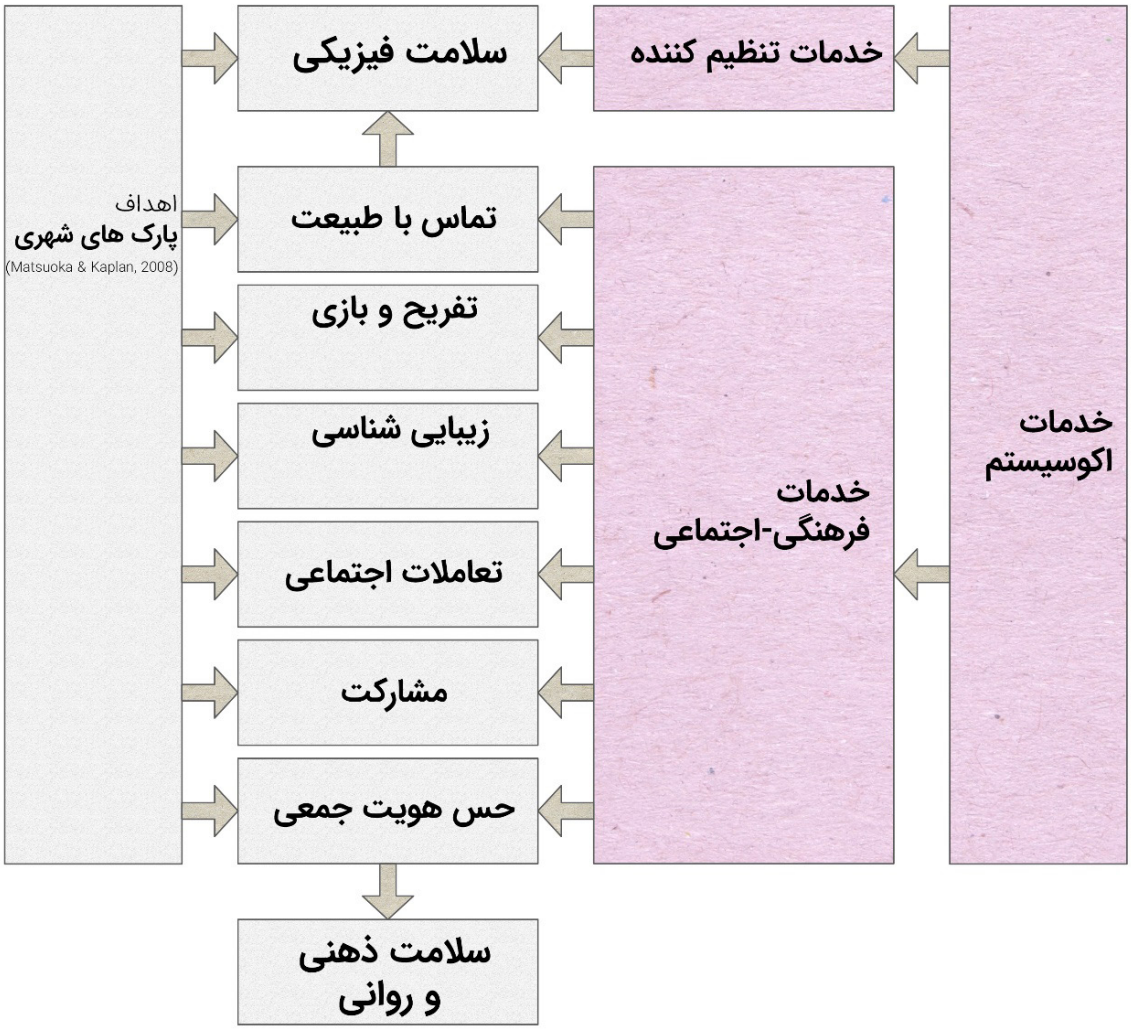
توجه به ارزش‌هایی چون حس مکان، حس اجتماع‌پذیری، الهام‌بخشی و ارزش‌های معنوی و انسجام اجتماعی اکوسیستم طبیعی در طراحی پارک‌های شهری می‌توانند منجر به ارتقاء کیفی این مکان ها بواسطه خدمات فرهنگی اجتماعی اکوسیستم طبیعی در محیط شهری شود و در مقابل، آموزش و یادآوری ارزش‌های معنوی و اجتماعی و فرهنگی اکوسیستم طبیعی و پررنگ نمودن آن در طراحی منظر پارک‌های شهری می‌تواند به تقویت توجه استفاده‌کنندگان به اکوسیستم های طبیعی در محیط شهری گردد.

در ادامه، با توجه به دسته‌بندی خدمات فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم و مقایسه‌ی آن با اهداف عملکردی طراحی پارک‌های شهری، ارتباطات ممکن بین آن‌ها بررسی‌شده است و در نمودار بعدی(نمودار۵) آمده است. توضیح آن‌که برخی ارتباطات ضعیف‌تر دیگر بین اهداف مختلف پارک‌های شهری و خدمات فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم امکان‌پذیر است.

باتوجه به پاسخ های ارائه شده از پرسشنامه توزیع شده در میان ۲۳ نفر از متخصصین دانشگاهی معماری منظر (مدرسین معماری منظر و پژوهشگران) ، چه به‌صورت محاسبه‌ی میانگین و چه با محاسبه‌ی درصدِ بیشترین اولویت اعطاء شده، تفریح و فراغت و تعاملات اجتماعی بیشترین امتیازها را به خود اختصاص داد. انتخاب این دو دسته از خدمات فرهنگی اجتماعی اکوسیستم، متناسب با عملکردهای اصلی پارک‌های شهری توجیه‌پذیر است. درواقع طراحی منظر پارک های شهری بایستی به گونه ای انجام شود که اکوسیستم طبیعی پارک بتواند بیشترین امکان تفریح و افزایش تعاملات اجتماعی را نصیب شهروندان نماید.

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

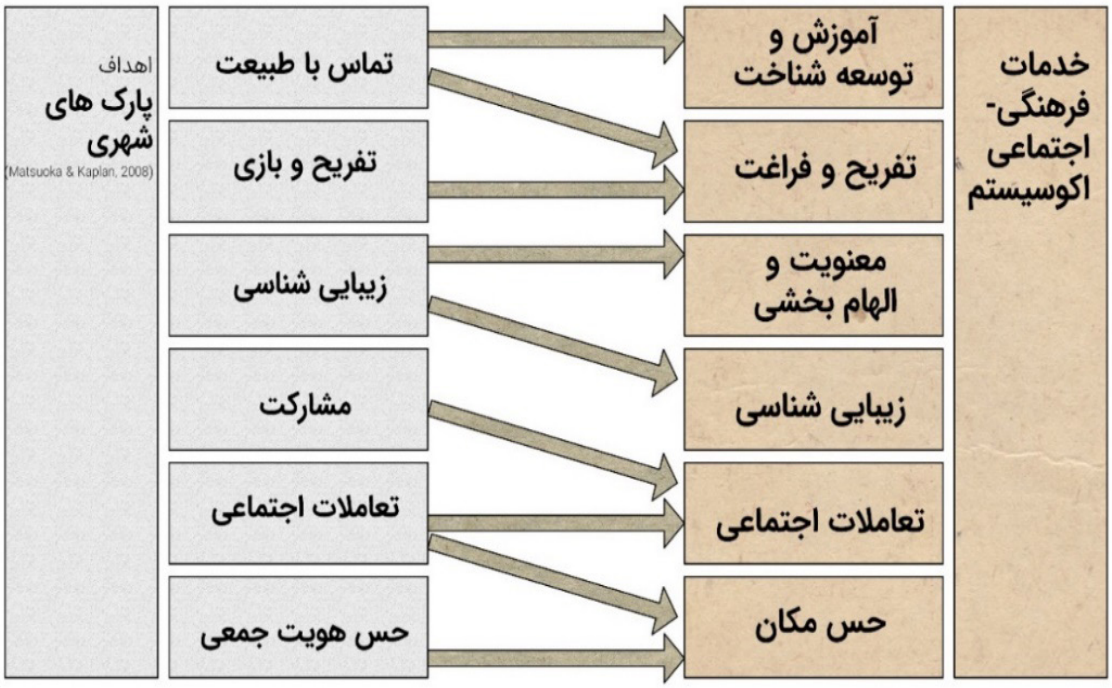
[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

نمودار ۴ روابط اهداف طراحی منظر و عملکرد پارک‌های شهری – بر اساس (Kaplan & Matsuoka, ۲۰۰۸)- و خدمات تنظیم‌کننده و فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم مأخذ: نگارنده

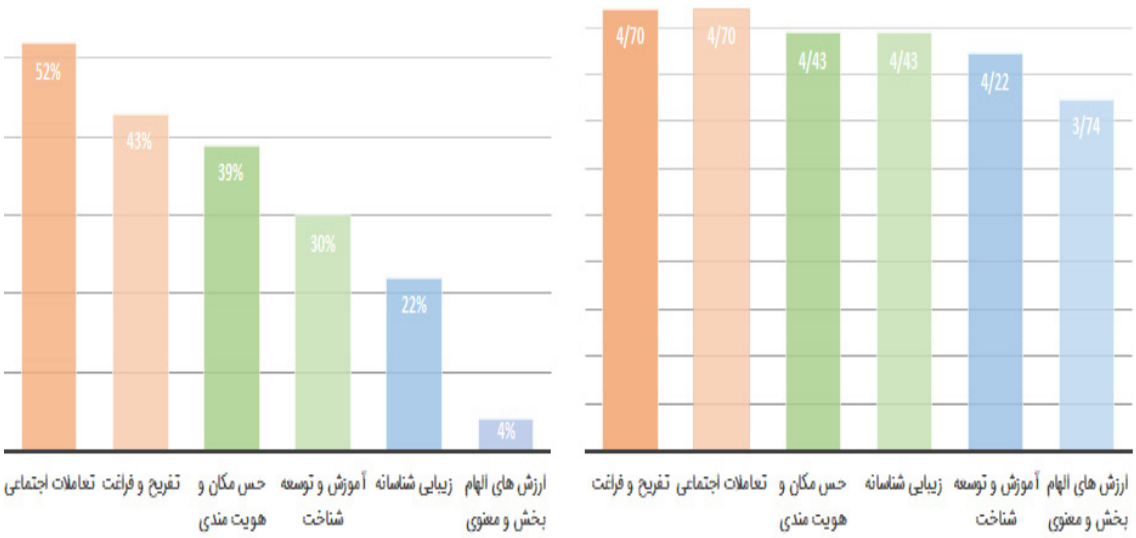
مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

نمودار ۵ برخی از ارتباطات ممکن بین اهداف پارک‌های شهری – بر اساس (Kaplan & Matsuoka, ۲۰۰۸)- و خدمات فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم مأخذ: نگارنده

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

نمودار ۶ اولویت‌بندی خدمات فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم از دید ۲۳ نفر از متخصصین منظر. سمت راست میانگین امتیازات از ۶ و سمت چپ درصد انتخاب هر مورد به‌عنوان مهم‌ترین اولویت‌ها. منبع: نگارنده

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

باغ شهر ایرانی و خدمات اجتماعی-فرهنگی اکوسیستم

۱-باغ شهر ایرانی

الگوی باغشهر ایرانی، الگویی مبتنی بر انواع باغ ایرانی می باشد. استروناخ عقیده دارد کورش به نحوی بی‌سابقه قصد داشته است که یک پایتخت پر باغ بسازد، و این ایده مورد علاقه همه زمامداران ایران بوده است(Stronach,1990). لیکن درباره کیفیت و نوع باغشهرهای قبل از اسلام اطلاعات دقیقی دردست نیست. آنچه مسلم است قبل از اسلام مجموعه باغها به عنوان فضای خاص سلطنتی مطرح بوده‌اند و با فاصله‌ای نسبت به شهر ساخته می‌شده‌اند[1]. از اینرو آنها مجموعه‌ای از باغ بوده‌اند که بیشتر از مدل باغ در باغ[2] پیروی می‌کرده‌اند تا اینکه بتوان آنها را باغشهر نامید. در مدل باغشهر[3] استخوانبندی اصلی شهر براساس مدل باغ ایرانی(چهارباغ) که دارای ریشه فرهنگی-مذهبی بوده تعریف و از باغها به عنوان عناصر اصلی سازنده ساختار کالبدی و توسعه شهر استفاده می شود[4].

فضاهای عظیم شهری آثار عمومی ای می طلبند که بتواند عامل ارتباط دهنده محیط های شهری و تقویت ادراک بصری انسان باشد. در باغشهر ایرانی ارتباط این دو اتفاق نمی افتاده مگر با حلقه واسطی مانند باغ که عرصه ای برای ایجاد معنا و هنجارهای جمعی انسان ها به شمار می آمده است. دسترسی به فضای سبز، در سیستم سنتی ایران ازطریق محیط های طبیعی و باغ ها تأمین می شده است که درواقع اصلی ترین عناصر سازنده کالبد و شکل باغشهر ایرانی بحساب می آیند. چنانکه اشاره شد، فضای باکیفیت شهری حاصل هنر ارتباط است(Roger Trancik, Finding Lost Space). در تقسیم بندی عمده فضاهای شهری به سخت فضا و نرم فضا تقسیم می شوند که باغ ها و پارک ها در دسته نرم فضاها قرار دارند. نرم فضاها مکان هایی جهت گردهمایی ها و فعالیت های اجتماعی شهر هستند و عناصر طبیعی در شکل دهی به کالبد این مکان ها غلبه دارند. باتوجه به هویت ساختاری باغشهر ایرانی، نرم فضاها بخش قابل توجهی از فضاهای شهری را شامل می شوند(نقشه۱).

۱ -: »سامی« که خود تحقیات ۵ سالهای را در محوطه پاسارگاد انجام داده است اعتقاد دارد که : »کاخهای شاهی پاسارگاد در میان باغ و انبوه درختان قرار داشته است. وجود آب فراوان و چشمه‌سارها در این جلگه ها مؤید این نظریه است. در خلل کاوشها چند رشته جدول سنگی که به طرز جالب و منظمی از سنگ سفید بین دو کاخ کشیده شده و در زیر زمینهای زراعتی پنهان مانده بودند، که نمودار ظرافت و سلیقه عالی سازندگان آن است،کشف شد. این آبنماها به طوری که از نتیجه کاوشها استنباط گردید بیش از اینها بوده و در تمام صفحات جلگه و اطراف کاخها امتداد داشته است.»(سامی، 1350: 146)

۲ – مجموعه ای از باغها در امتداد و یا در درون یکدیگر(نظام خطی یا مرکزی)

۳– درباره باغشهر و چیستی آن تعاریف متعددی وجود دارد که در اینجا به چند مورد اشاره می شود:

- باغشهرهای شاهی مبین آن است که چگونه شاه از باغ برای توسعه شهری موجود و یا ایجاد شهری جدید به منظور آبادانی سرزمین استفاده می کرده است. باغشهرها، نظامی از فضاهای شهری تشکیل می داده که درجات گوناگون از تعامل میان شاه و رعایایش را از طریق بهره بری از ویژگی های طرح و نمایش تصویری از عظمت شاهانه را ممکن می کرد ...(عالمی، ۱۳۷۸، صص۴۹و۵۰)
- تحولات مربوط به کاخ شهرها، باغ ها و رابطه باغ و شهر آنچنان است که می توان از سویی باغ را شهر و شهر را باغ نامید و از سوی دیگر باغ را به مثابه کارگاه طرح اندازی شهر تلقی کرد و می توان گفت که باغ «پیش آیند شهر» بوده است(میرفندرسکی، ۱۳۷۴، ص۱۲۴).
- طرح باغ ایرانی پایه و اساس طرح شهرها یا بخشی از شهرها در گذشته بوده است ... [شهرهایی با] سراهای زیبا، چشمه سارها، جوی های آب روان، باغ ها و سایه زار بوستان ها که نمونه ای از بهشت را در برابر خود داشته است(شاهچراغی، ۱۳۸۹، ص۵۷).
- پتروچولی شهرهای مشرق زمین را به دو دسته تقسیم می کند:

دسته اول، شهر به اصطلاح خودجوش که مدیون باغ ها و مزارع است، گرچه در پناه آن رشد کرده، در نهایت آنها را در خود می بلعد. دسته دوم شهرهایی که برپایه طراحی از پیش فکرشده بنا می شوند، در آنها باغ مکانی است که بستر طرح شهری، همانند مکانی مستعد برای طراحی، امکان رشد پذیرفته و در درون آن کلیه خطوط و عناصر اصلی و پایه ای شهر شکل می گیرند(چولی، ۱۳۹۲، ص۱۰۵).

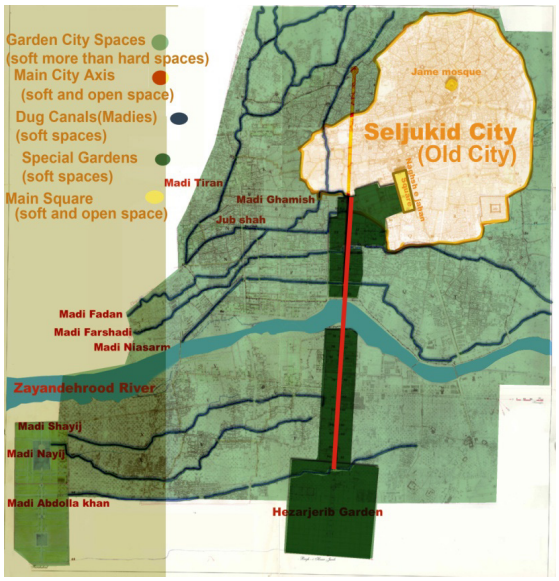
٤ - باغشهر ایرانی با آنچه هاوارد در غرب مطرح نموده است متفاوت است. مبنای جنبش باغشهر که توسط هاوارد آغاز شد، دو مسئله ای است که هریک به دیگری وابسته اند. یکی از این سرچشمه ها، «مداین فاضله» نیمه اول قرن نوزدهم و به خصوص عقاید «آون» است که به نظر او اجتماعاتی کامل و بدون نقص به شمار می رفتند که ترکیبی از شهر و روستا بودند. مبنای دیگر این جنبش، ایده خانه های تک خانواری در فضای سبز بود که می توان آنرا صورتی از همان ایده آل پیشین «اوتوپیا» دانست که در فرهنگ «ویکتورین» متعلق به اوایل نیمه اول قرن نوزدهم است(بنه ولو، ۱۳۸۶، صص۵۵۶و۵۵۷)

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

باتوجه به تحلیل توده–فضا، فضاهای شهری به دو دسته فضاهای پر و خالی قابل دسته بندی می باشد. فضاهای پر شامل بناهای عمومی یادمانی، بلوک های شهری، توده های ساختمانی(تعریف کننده نماهای شهری) می باشد. فضاهای خالی شامل راهروها و دالان های ورودی، فضاهای باز داخل بلوک ها و حیاط ها، خیابان ها و میدان ها، فضاهای پارک و باغ ها و در نهایت فضاهای باز خطی مانند رودخانه ها و پیاده راه ها می شوند (Gauthier&Gilliland,2006,44). آنچه در تحلیل توده و فضای باغشهر حایز اهمیت می باشد، حجم فضاهای باز شامل میدان ها، باغ ها و فضاهای باز خطی نسبت به توده های ساختمانی و بلوک های شهری است(تصویر۱).

تصویر ۱: حجم فضاهای باز دربرابر توده های ساختمانی در باغشهر اصفهان

چنین به نظر می رسد که توجه به نرم فضاها و فضاهای باز در طراحی باغشهر ایرانی، در جهت تقویت بهره برداری از خدمات تنظیم کننده و بخصوص خدمات اجتماعی و فرهنگی اکوسیستم شهری انجام گرفته است که در ادامه به تفصیل به این مهم و با تأکید بر شهر اصفهان در عهد صفویه پرداخته خواهد شد.

۲-گونه شناسی باغ ها و فضاهای بازشهری در باغشهر ایرانی

باغ های ایرانی را به لحاظ گونه می توان به شانزده گونه[1] تقسیم نمود که گونه ای از آن باغشهر می باشد که ممکن است تمامی یا بعضی از انواع گونه های دیگر را نیز در دل خود داشته باشد.

۳- باغشهر اصفهان

یک قرن پس از سقوط تیموریان شاه عباس دستور بازسازی اصفهان را با ساخت محلاتی در خارج شهر اصلی(مطابق با شیوه تیموریان در هرات و سمرقند) صادر کرد. به احتمال زیاد شهر هرات که مشتمل بر باغهای بسیار بود در شکل گیری تفکر شاه عباس از شهر ایده آل نقش اساسی داشته و در توسعه شهر اصفهان و احداث خیابان چهارباغ با استفاده از الگوی باغ ایرانی، باغشهر هرات را به عنوان الگوی ابتدایی در ذهن داشته است.(انصاری،۱۳۷۸،ص۲۰) شاه عباس در سال ۹۷۸ه.ق در هرات به دنیا آمد و دوران کودکی خود را تا شروع سلطنت(۱۸سالگی)در هرات به سر برده است.

دولت صفویه به عنوان بهترین و سریعترین شیوه، مطابق با ویژگی های زندگی شهری در عصر تیموریان که احداث اقامتگاه ها و باغ های برون شهری بوده است، بدون ایجاد خرابی و آسیب، با حل کردن شهر قدیم سلجوقی در محیط پیرامون و در توافق کامل با طبیعت اطراف، حیاط های داخلی، میدان ها و باغ های متعدد ایجاد کرده و علاوه بر تبدیل شهر اصفهان به باغشهر، باعث نفوذ اکوسیستم طبیعی به داخل شهر شده است[2]. به احتمال قریب به یقین استفاده از باغ ها و مدل

۱ - انواع گونه های باغ ایرانی شامل باغ شهر، باغ کوشک، باغ حیاط، باغ مقبره، باغ در باغ، باغ تجیر، باغ قلعه، باغ تخت، باغ وحش، باغ شکار، باغ آب، باغ ملی، باغ بیشه، باغ گیاهشناسی و باغ خشک است(رجوع شود به: (انصاری، ۱۳۷۸)).

۲ - «خصوصیات آن بلده جنت نشان(اصفهان) از استعداد مکان و آب رودخانه زاینده‌رود و جوی‌های کوثر مثال که از رودخانه مذکور منشعب گشته به هر طرف جاریست»(منشی،۱۳۷۷،ص۸۷۱).

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

باغ شهر برای توسعه شهر اصفهان به عنوان پایتخت حکومت صفویه، با جهانبینی و باورهای مذهبی صفویان ارتباط مستقیم داشته و در راستای تجسم شهر به عنوان تصویری از بهشت جاویدان[1] استفاده شده است(حقیقت بین و دیگران، ۱۳۹۵، صص۱۰-۱۱). البته که سازگاری با شرایط اقلیمی، ارتباط با طبیعت پیرامون و رودخانه و افزایش بهره وری از خدمات محیط طبیعی(خدمات اکوسیستمی) در انتخاب مدل باغشهر برای توسعه اصفهان بدون اثر نبوده است.

طرح از پیش فکرشده توسعه اصفهان در زمان شاه عباس اول بر مبنای ساختاری تلفیقی و مرکب از دو عنصر رودخانه زاینده‌رود(به منزله عنصر طبیعی موجود) و محور چهارباغ[2] (به منزله عامل انسان‌ساز) شکل گرفته است. این دو عنصر در تطابق کامل با الگوی باغ ایرانی و بصورت عمود[3] بر هم استخوانبندی اصلی شهر اصفهان را تشکیل می‌داده و به عنوان تجربه‌ای شاخص در تاریخ معماری و شهرسازی، به عنوان بزرگترین باغشهر صفوی تاکنون بر جای مانده است(نقشه۱). در باغشهر اصفهان نظم گیاه، زمین و آب، به مانند آنچه در باغسازی ایرانی دیده می شود، در دو سطح انسان ساخت و «طبیعی- موجود» و در دو مقیاس کلان(کل شهر) و خرد(باغها به عنوان عناصر تشکیل دهنده بافت جدید شهر) بکار گرفته شده اند(حقیقت بین، ۱۳۸۹، ص۱۰۸).

باغشهر صفوی را می توان به نوعی مدلی مؤثر در جهت حفاظت و بهره برداری درست از اکوسیستم طبیعی و خدمات آن در شهر دانست که باغها و فضاهای بازشهری در این مدل مکان هایی جهت بهره برداری از خدمات اجتماعی-فرهنگی اکوسیستم در محیط شهری است. در جدول زیر که ازطریق مصاحبه با نخبگان آشنا با باغسازی ایرانی تهیه شده است، به ارزش گذاری میزان استفاده از خدمات فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم در انواع مختلف فضاهای باز در مدل باغشهر ایرانی پرداخته شده است. در این راستا پرسشنامه ای تهیه و میان ۲۳ نفر از نخبگان آشنا به سابقه تاریخی اصفهان توزیع گردید.

باتوجه به جدول فوق چنین به نظر می رسد که درمیان فضاهای بازشهری، در گروه باغها گونه باغ تجیر، در گروه میدان ها گونه میدان شهری و در گروه پیاده راه ها و خیابان گونه محورهای اصلی بیشترین امتیاز را بدست آورده اند. این بدان معنا است که مکان های مذکور بیشترین ارزش به لحاظ استفاده از خدمات اجتماعی-فرهنگی اکوسیستم در میان فضاهای بازشهری باغشهر ایرانی را دارا می باشند. همچنین جدول فوق نشان دهنده اهمیت بهره برداری از تفریح و فراغت و حس مکان -در میان انواع خدمات فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم طبیعی و شهری- در مجموع فضاهای باز باغشهر ایرانی است.

چنین به نظر می رسد که استفاده از الگوی هندسی باغ ایرانی در سازماندهی کالبدی باغشهر اصفهان و تأکید بر زاینده رود و بخصوص غلبه نرم فضاها در سازماندهی فضایی آن- به صورت گونه های مختلف باغ بخصوص باغ تجیر[4] و فضاهای بازشهری مانند خیابان هایی چون چهارباغ و میدان نقش جهان- در جهت نفوذ هرچه بیشتر اکوسیستم طبیعی در شهر و تقویت بهره برداری

۱- «القصه هرکس از امرا و اعیان و سرکاران عمارات به وقوف معماران و مهندسان شروع در کار کرده و در انجام آن ساعی گشتند و از آن تاریخ تا حال که سنه‌هجری به خمس و عشرین و الف(۱۰۲۵ هجری) رسیده و این شگرفنامه تحریر می‌یابد، عمارات باصفا و باغات دلگشا به نوعی که طرح کارخانه ابداع در عرصه ضمیر مبارک اشرف طرح افکنده بود، به حیز ظهور آمده در کمال لطافت و نهایت خوبی اتمام یافت. درختان سر به فلک افراشته و اشجار میوه دارش گویی به طوبی جنان پیوند دارد»(منشی، ۱۳۷۷، ص۸۷۲).

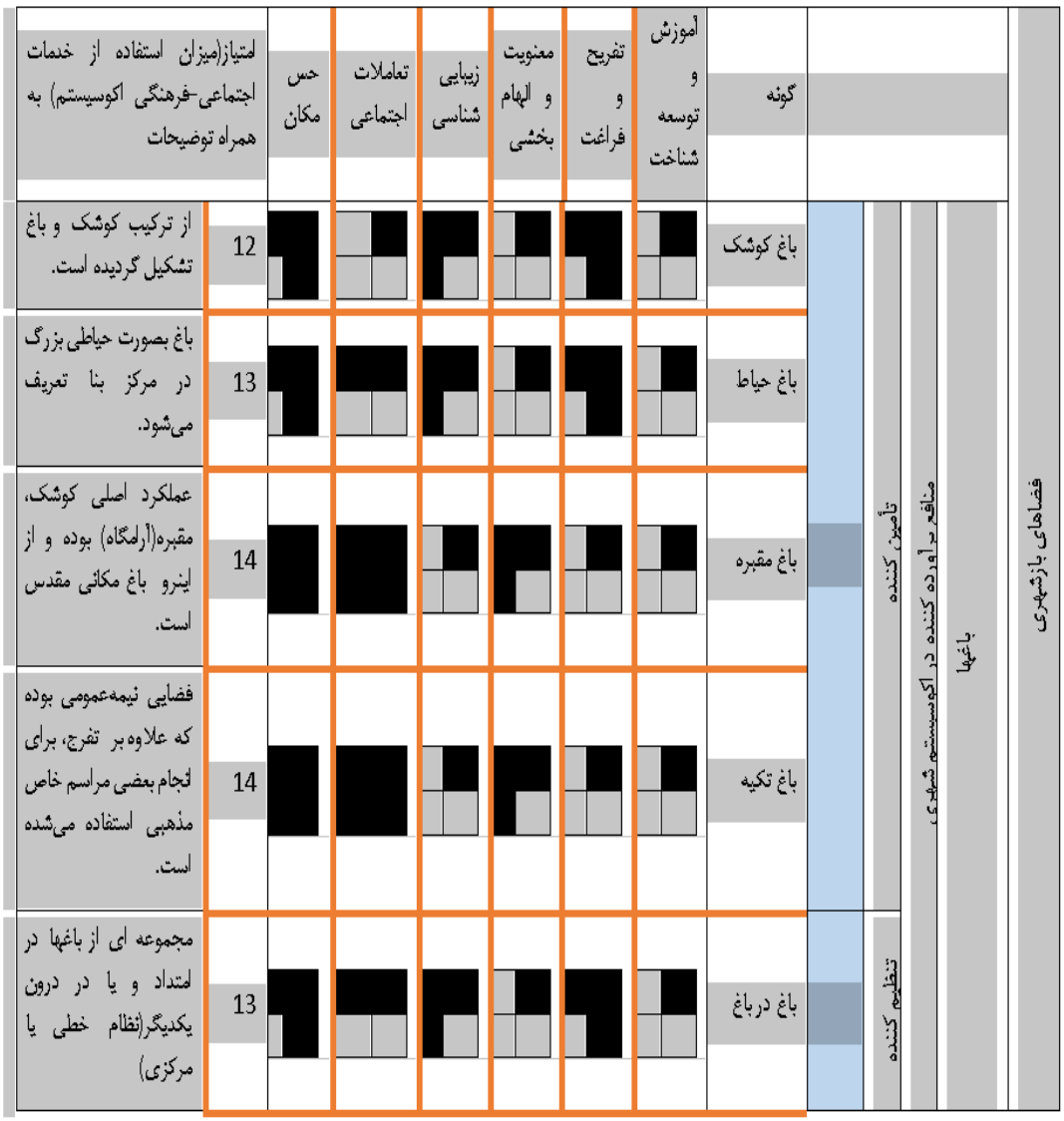
۲- دونالد ویلبر درباره اهمیت خیابان چهارباغ می نویسد: خیابان به عنوان اساس باغشهر، در چهارباغ اصفهان به اوج تعالی خود رسید(ویلبر، ۱۳۸۵، ص۶۱).

۳ - کهن الگوی چهارباغ را با یکی از این موارد می توان مرتبط دانست: چهار قسمت یا بخش جهان، چهار جهت اصلی، چهار عنصر طبیعی(سرد، گرم، خشک و مرطوب)، چهار عنصر اولیه(آب، هوا، زمین و آتش)، چهار عنصر(فلز، گیاه، حیوان و انسان) و چهار رودخانه در باغ که بعد از مبنای خود به یک مرکز ختم می شود(اصانلو، ۱۳۸۱). از مظاهر آشکار تقسیمات چهاربخشی در شهرسازی عصر ساسانی، می توان به تعبیه دروازه های چهارگانه در شهرها و تقسیم فضای داخلی آنها به چهار قسمت اشاره نمود. بنابر نوشته ابن حوقل، شهر داربگرد یا داربجرد متعلق به دوره ساسانی، دارای چهار دروازه بوده است(ابن حوقل، ۱۳۴۶، ص۴۷) و یا شهر گور یا جور چهار دروازه داشته است. علاوه بر این فضای شهر نیز به چهار بخش تقسیم می شده است(Brosious, ۲۰۰۶, P.۱۶۸). با ظهور دین اسلام، تقسیمات چهار بخشی در طراحی معماری(مساجد، کاخ ها، کاروانسراها، باغ ها و ...) و شهرسازی تداوم یافت. با روی کار آمدن تیموریان، تحولی عظیم در باغسازی پدید آمد و باغ های زیادی در سمرقند و هرات با نام چهارباغ و با تقسیمات چهاربخشی شکل گرفت(حسینی، ۱۳۹۴، صص۵۳-۵۴). بعد از دوره تیموریان و در عصر صفوی، فضای باغ های چهاربخشی(چهارباغ) به اوج تکامل خود به عنوان یک عنصر شهری مهم(خیابان) و الگوی توسعه شهری دست یافت.

۴- در بدنه سازی خیابان چهارباغ از انواع گونه های باغ استفاده شده بوده که بواسطه داشتن دیواره های مشبک(تجیر) امکان نفوذ بصری به فضاهای داخلی باغ از فضای بیرونی را فراهم می آورده است. در اینباره شاردن می نویسد: «بیشتر نقاط دیوارهای باغ ها مشبک و مانند ردیف خشت هایی است که برای خشکانیدن چیده باشند و از بیرون به خوبی درون را می توان دید»(شاردن، ۱۳۶۲، ص۱۴۷).

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹

Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

باغ چادر							9	صورتی از باغ کوشک که در آن بجای کوشک از چادر استفاده شده است.	
باغ تجیر							16	بخشی از دیوار باغ مشبک بوده و رؤیت فضای داخل از بیرون ممکن بوده است.	
باغ قلعه							13	دیوارهای باغ با ضخامت بیشتر به همراه برج های دیده بانی به فرم دیوارهای قلعه ساخته می شده اند	
باغ تخت							15	بر روی زمین‌های با شیب تند احداث می‌شود و به چندین تراس در ترازهای مختلف تقسیم می‌شود.	
باغ وحش							9	محل نگهداری بعضی حیوانات سلطنتی بوده و در طراحی آن نیز اصول باغسازی ایرانی رعایت شده است.	
باغ شکار							6	بخشی از شکارگاه سلطنتی یا مکانی مناسب جهت شکار گونه یا گونه های خاصی از حیوانات می باشد.	
باغ آب							14	هندسه و نظم آب، تاخص‌ترین عامل در	

اجتماعی-فرهنگی

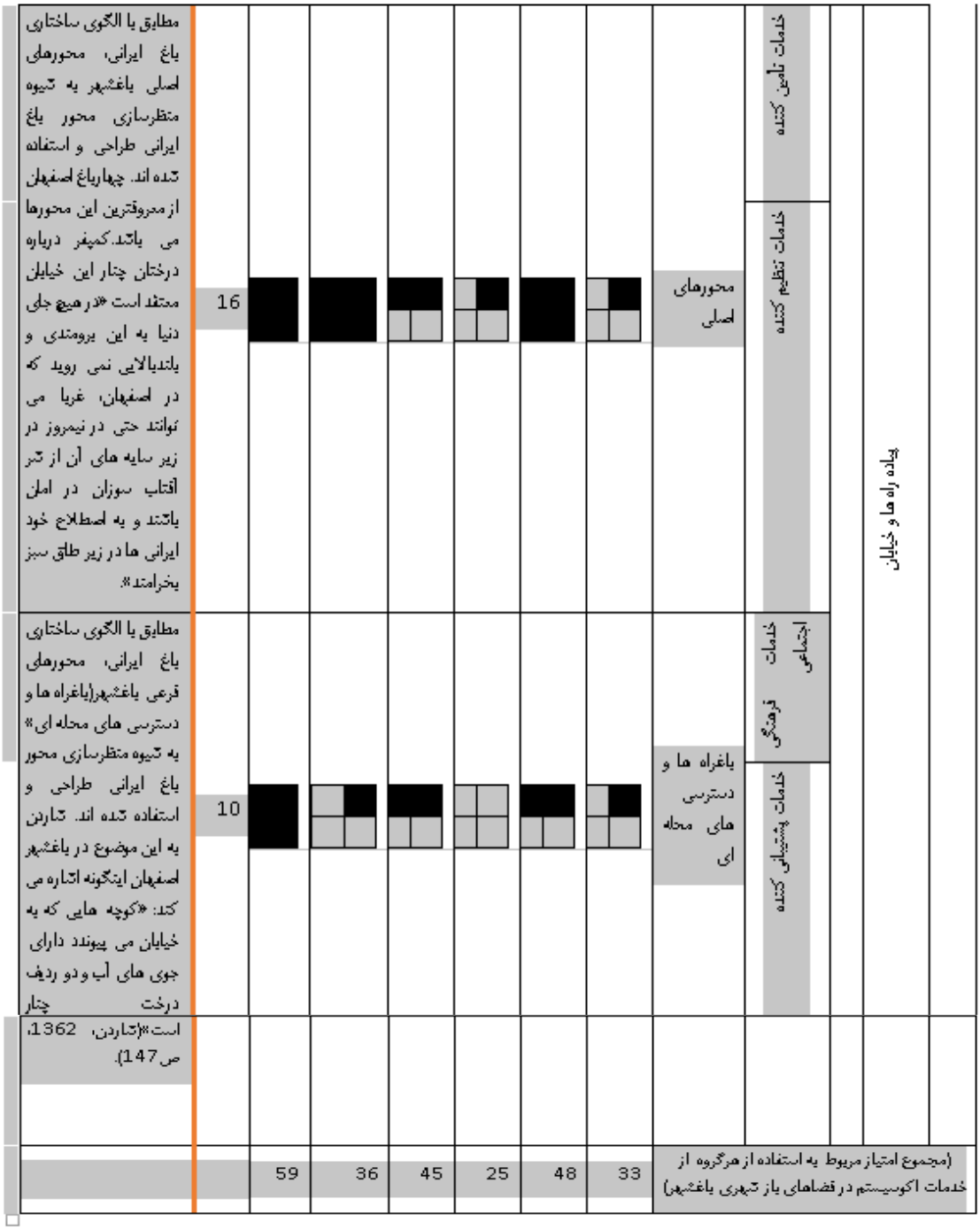
پشتیبانی کننده

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

از خدمات اجتماعی-فرهنگی اکوسیستم شهری بوده است که رجوع به نتایج جدول ... این مهم را تصدیق می نماید. در جدول ... بر اهمیت نقش باغ تجیر، میدان و خیابان در تقویت بهره برداری از خدمات فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم تأکید شده است و براین اساس می توان نسبت و میزان توجه به این فضاها در باغشهر اصفهان در عصر صفوی را توجیه نمود. توصیفات افراد مختلف در آن زمان نیز مؤید این مهم می باشد.

> کمپفر ضمن مقایسه چنارهای چهارباغ با سروهای شیراز معتقد است «در هیچ جای دنیا چنار به این برومندی و بلند بالایی نمی‌روید که در اصفهان» از همین رو آنها را از خصوصیات چهارباغ می‌داند که «در دو طرف ... تنگ در کنار هم» قرار گرفته و «غربا می‌توانند حتی در نیمروز در زیر سایه‌های آن از شر آفتاب سوزان در امان باشند و به اصطلاح خود ایرانی ها در زیر طاق سبز بخرامند»(کمپفر،۱۳۶۳، صص۱۹۵و۱۹۶).

صفویان جهت بهره برداری هرچه بیشتر از خدمات فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم شهری در باغشهر اصفهان، بر ساخت مکان هایی چون باغ تجیر، میدان و پیاده راه تأکید فراوان کرده اند. البته در کنار استفاده از تجیر در بدنه سازی های چهارباغ، باغراه ها و دسترسی های محلی[1] باغشهر صفوی نیز در افزایش بهره برداری از خدمات اجتماعی-فرهنگی اکوسیستم شهری در باغشهر اصفهان بی اثر نبوده است.

۴- جمعبندی و نتیجه گیری

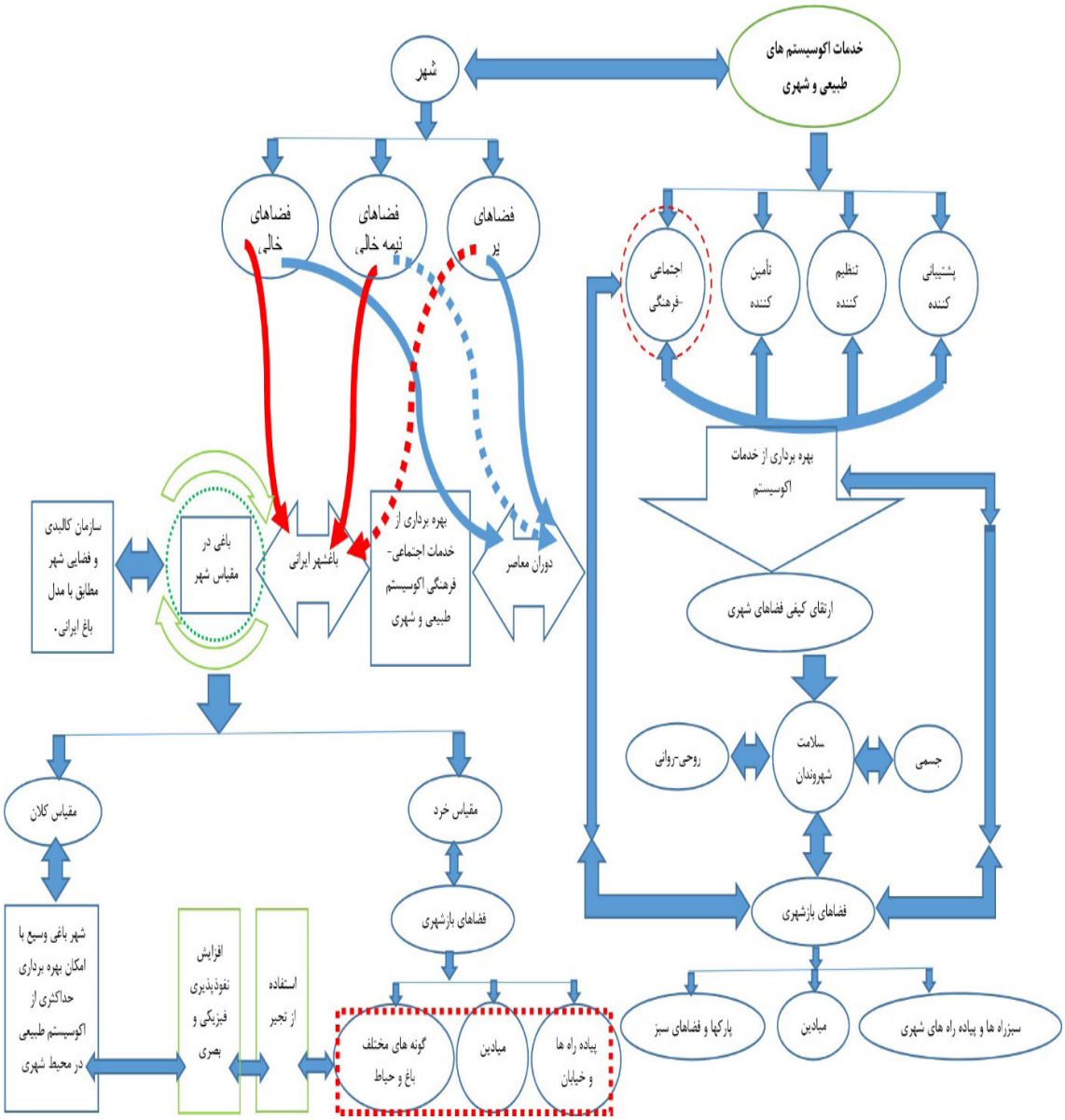
پارک های شهری مکان هایی جهت بهره برداری از خدمات تنظیم کننده و فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم طبیعی در محیط شهری است. همپوشانی بسیاری از خدمات تنظیم کننده و فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم با اهداف معماری منظر در احداث پارک های شهری، گویای اهمیت طراحی پارک های شهری به عنوان مکان هایی جهت بهره برداری هرچه بیشتر شهروندان از خدمات تنظیم کننده و فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم های طبیعی در محیط شهری از سوی صاحبنظران است. از اینرو مطابق با نظر متخصصین، طراحی منظر پارک های شهری بایستی به گونه ای انجام شود که اکوسیستم طبیعی پارک بتواند بیشترین امکان تفریح، تعاملات اجتماعی و زیبایی که از اصلی ترین خدمات فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم به حساب می آید را نصیب شهروندان نماید. عمده بهره برداری از خدمات تنظیم کننده و فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم در شهرسازی معاصر در فضاهای باز شهری اتفاق می افتد و فضاهای نیمه خالی(نیمه باز) از این حیث کمتر مورد توجه واقع می شوند(نمودار۷).

باغشهر ایرانی گونه ای از باغ ایرانی به حساب می آید که به واقع باغی در مقیاس شهر بوده است. در ایده باغشهر سازماندهی کالبدی و فضایی شهر مطابق با الگوی باغ ایرانی شکل گرفته و باغ ها اجزاء سازنده و عمده توده های شهری را تشکیل می داده اند. این موضوع دور از ذهن نمی باشد که طراحی و انتخاب ایده باغشهر در جهت بهره برداری حداکثری از خدمات تنظیم کننده و اجتماعی-اکوسیستم طبیعی در محیط شهری بوده است. باتوجه به هویت کالبدی و فضایی باغشهر، عمده بهره برداری از خدمات تنظیم کننده و فرهنگی-اجتماعی اکوسیستم در باغشهر ایرانی در فضاهای باز و نیمه باز شهری اتفاق می افتاده و فضاهای نیمه خالی(نیمه باز) از این حیث بیشتر مورد توجه واقع شده اند(نمودار۷). درجهت استفاده هرچه بیشتر از خدمات اکوسیستم طبیعی در محیط شهری، تجیر و باغ تجیر ابداع بی نظیری بوده که در باغشهر ایرانی مورد استفاده قرار گرفته است. چنین به نظر می رسد که در مقیاس خرد فضاهای باز و نیمه باز(حیاط ها) و در مقیاس کلان، شهر خود به عنوان باغی وسیع، مکان هایی جهت بهره برداری هرچه بیشتر از خدمات اکوسیستم بوده اند.

براساس مدل زیر چنین به نظر می رسد در شهرسازی معاصر می توان با اولویت دادن به فضاهای باز و نیمه باز (هم به لحاظ کمی و هم به لحاظ کیفی) بجای توده های پر ساختمانی بر ظرفیت بهره برداری از خدمات اکوسیستم شهری و پیامد آن افزایش سلامت شهروندان افزود. البته در این راستا باغشهر ایرانی می تواند مدلی موفق بحساب آید. مهمترین عاملی که در موفقیت باغشهر ایرانی به لحاظ اجتماع پذیری و پیامد آن استفاده از خدمات اکوسیستم مؤثر بوده است، توجه به زمینه های فرهنگی و اقلیمی در انتخاب الگوی طراحی و همچنین طراحی کالبدی، عملکردی و معنایی فضاهای باز و نیمه باز شهری است که این مهم در

۱ - «خیابان های متعددی که چهارباغ را قطع‌می‌کنند گرچه در زیبایی به آن نمی‌رسند، ولی چندان دست کمی نیز از آن ندارند، زیرا آب به اندازه‌ای فراوان است که از وسط همهٔ آنها نهری می‌گذرد و وضع سلسله درختان و کیفیات دیگر ... به همان نحو است که در مورد چهارباغ تعریف‌کرده‌ام»(دلاواله ،۱۳۸۰ ،ص ۴۲).

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

نمودار۷تحلیل فضاهای شهری به لحاظ توده و ارتباط آن با میزان بهره برداری از خدمات اکوسیستم در شهرسازی معاصر و باغشهر ایرانی. منبع: نگارنده

طراحی محور اصلی شهر(چهارباغ)، میدان نقش جهان، مجموعه دولتخانه و باغ های حاشیه چهارباغ مشهود است. درمقابل آنچه موجب تضعیف پارک های شهری معاصر به لحاظ امکان بهره برداری از خدمات اکوسیستم شده است، عدم توجه به زمینه های موجود، بخصوص زمینه های اقلیمی و فرهنگی در طراحی می باشد، که این امر خود تضعیف ارتباط و تعامل شهروندان با این مکان ها را بهمراه دارد.

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

منابع و مآخذ

ابـن حوقـل، محمدبـن علـی بـن حوقـل(۱۳۴۶)، صـوره الارض، ترجمـه جعفـر شـعار، تهـران، انجمـن آثـار ملـی.

اصانلـو، حسـن(۱۳۸۱)، بـاغ هـای ایرانـی و چهارباغ، سـاخت و سـاز، (۱۸)، ۵۶-۵۲.

انصـاری، مجتبـی(۱۳۷۸)، ارزش هـای بـاغ ایرانی(صفـوی-اصفهـان)، رسـاله دکتـری، رشـته معمـاری، دانشـگاه تهـران: دانشـکده هنرهـای زیبـا.

بنـه ولو،لئوناردو(۱۳۸۶)،چـاپ ششـم،تاریخ معمـاری مدرن،ترجمـه سـیروس باور،نشـر دانشـگاهی،تهران.

چولـی، پتـرو(۱۳۹۲)، بـاغ هـای اسـلامی، معمـاری طبیعـت و مناظـر، ترجمـه مجیـد راسـخی، تهـران، روزنـه.

حسـینی، سـید هاشـم(۱۳۹۴)، تقسـیمات چهاربخشـی و ریشـه هـای آن در معمـاری و شهرسـازی ایرانـی، معمـاری و مرمـت ایـران، سـال پنجـم، شـماره دهـم، ۶۲-۴۷.

حقیقـت بیـن، مهـدی و مجتبـی انصـاری، محمدرضـا بمانیـان، سـیما بسـتانی(۱۳۹۵)، بررسـی زمینـه هـای مؤثـر در شـکل گیـری بـاغ شـهرهای صفـوی، هویـت شـهر، شـماره ۲۵، سـال دهـم.

حقیقـت بیـن، مهـدی(۱۳۸۹)، بررسـی زیباشـناختی طراحـی بـاغ ایرانـی در محورهـای شـاخص شـهری(صفوی) و تأثیـر آن بـر خـارج از ایران(شـبه قـاره هنـد و اروپـا)، رسـاله دکتـری، دانشـکده هنـر و معمـاری دانشـگاه تربیـت مـدرس.

سـامی، علـی(۱۳۵۰)، پاسـارگاد، شـیراز، انتشـارات دانشـگاه پهلـوی.

شـاردن، ژان (۱۳۶۲)، سـفرنامه شـاردن(بخش اصفهـان)، ترجمـه حسـین عریضـی، تهـران، نـگاه، چـاپ دوم.

شـاهچراغی، آزاده(۱۳۸۹)، پارادایـم هـای پردیـس، تهـران، جهـاد دانشـگاهی دانشـگاه تهـران.

عالمـی، مهـوش (۱۳۷۸)، بـاغ هـای شـاهی صفـوی صحنـه ای بـرای نمایـش مراسـم سـلطنتی و حقانیـت سیاسـی، گلسـتان هنـر، شـماره ۱۲.

کمپفـر، انگلبـرت(۱۳۶۳)، سـفرنامه کمپفـر، ت: کیـکاووس جهانـداری، تهـران: خوارزمـی.

مثنـوی, م., & دبیـری, م. (۱۳۹۶). ارزش‌گـذاری خدمـات اکوسیسـتم شـهری به‌عنـوان ابـزاری بـرای برنامه‌ریـزی شـهرهایی پایدارتـر. مجلـه علمی-ترویجـی منظـر, ۹(۴۱), ۳۵-۲۴.

منشـی، اسـکندربیگ (۱۳۷۷)، تاریـخ عالم آرای عباسـی، بـا تصحیـح دکتـر محمـد اسـماعیل رضوانـی، تهـران، دنیـای کتـاب، جلـد دوم.

میرفندرسـکی، محمدامیـن(۱۳۷۴)، بـاغ بـه مثابـه پیـش آینـد شـهر، مجموعـه مقـالات نخسـتین کنگـره معمـاری و شهرسـازی ایران(بـم)، جلـد ۵، تهـران، سـازمان میـراث فرهنگـی کشـور.

ویلبـر، دونالـد(۱۳۸۵)، بـاغ هـای ایرانـی و کوشـک هـای آن، ترجمـه مهیـن دخـت صبـا، تهـران، انتشـارات علمـی و فرهنگـی.

Brosious, M. (2006). The Persians. London: .Routledge

Gauthier, Pierre & Jason Gilliland. "Map-Morphology: A Classification ping Urban Contributions to Scheme for Interpreting the Study of Urban Form", in Urban Mor-.phology, Vol.10, No.1 (2006), pp. 41-50

Byrne, J; Neil, S. (2010), Green and open space planning for urban a review of the literature and best practice, Urban Research Program, Griffith University.

Carmona, M., de Magalhaes, C., & Leo H. (2008). Public Space: The management dimension. Routledge.

Gel, J. (1987). Life Between Buildings: Using Public Space. Van Nostrand Reinhold.

Jim, C.Y. (2004). Green-space preservation and allocation for sustainable greening of compact cities. Cities, 21(4): 311–320. Jim,C.Y. & S. S. Chen (2003). Comprehensive green space planning based on landscape ecology principles in compact Nan-

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

jing city. Urban Plann, 65: 96–116.

Li, f., R. Wang, J. Paulussen and X. Liu (2005). Comprehensive concept planning of urban greening based on cological principles: a case study in Beijing, China. .Landsc. Urban Plann, 72: 325–336

Gómez-Baggethun, E. G., Åsa, N. Barton, D., Langemeyer, J., McPhearson, T., O'Far-Andersson, E., . . . Kremer, P. (2013), „rell, P Urban Ecosystem Service, Published In "*Urbanization, Biodiversity and Ecosystem Services: Challenges and Opportunities" .Book* (pp. 175-251), Dordrecht: Springer

Matsuoka, R. H., & Kaplan, R. (2008). People needs in the urban landscape: Analysis of Landscape And Urban Planning contributions. *Landscape and Urban Planning, 84*(1), 7-19. doi:https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2007.09.009

Millennium-Ecosystem-Assessment. (2005). Ecosystems and human well-being. .In: Island Press Washington, DC

Stronach, D. (1990). "The Garden as a Political Statement: Some Case Studies from the Near East in the First Millennium B.C." in Bulletin of the Asia Institute, vol. 4, pp. 171-180.

Synthesis Report(2003). Millenium Ecosystem Assesment, Responses Working .Group Report, R9 Nutrient Management

Finding Lost Space, .)1986(Trancik, Roger .Reinhold New York: Van Nostrand

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]